

Kirsten Elisa Petersen

Fritids- og ungdomsklubber i udsatte boligområder

– pædagogers arbejde med ustyrlige unge, eller unge i ustyrlige problemer

Resumé:

Denne artikel trækker på eksempler fra et forskningsprojekt, hvor pædagogers arbejde i fritids- og ungdomsklubber¹ med børn og unge udforskes, når disse institutioner er fysisk beliggende i udsatte boligområder² i Danmark.

- 1 I denne sammenhæng anvendes betegnelsen fritids- og ungdomsklub som en overordnet betegnelse, der både omfatter den såkaldt traditionelle form for fritids- og ungdomsklub, men også væresteder, ungedafoer og forskellige andre boligsociale indsatser rettet mod børn og unges fritidsliv i udsatte boligområder. Af anonymiseringshensyn anvendes betegnelsen fritids- og ungdomsklub konsekvent, også selvom der kan være tale om andre typer af fritidsindsatser.
- 2 Udsatte boligområder er på regeringens liste over særligt udsatte boligområder (SUB). I henhold til almenboligloven beregner og offentliggør Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter hvert år en liste over særligt udsatte boligområder. Den 1. januar 2014 er kriterier for særligt udsatte boligområder trådt i kraft. Listen omfatter almene boligområder med mindst 1.000 beboere, der opfylder 3 ud af 5 kriterier. De 5 kriterier er: 1) Andelen af 18-64 årige uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse overstiger 40 pct. (gennemsnit for de seneste 2 år), 2) Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct., 3) Antal dømte for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer overstiger 2,70 pct. af beboere på 18 år og derover (gennemsnit for de seneste 2 år), 4) Andelen af beboere i alderen 30-59 år, der alene har en grunduddannelse (inkl. uoplyst uddannelse), overstiger 50 pct. af samtlige beboere i samme aldersgruppe, 5) Den gennemsnitlige bruttoindkomst for skattepligtige i alderen 15-64 år i området eksklusive uddannelses-

Pædagogernes arbejde analyseres ud fra de udfordringer, konflikter og dilemmaer, der presser sig på i hverdagens pædagogiske praksis i arbejdet med børnene og de unge set fra pædagogernes ståsted og perspektiver (Dreier, 2003; Nygren, 2004). Artiklens empiriske og teoretiske grundlag peger på, at pædagogerne arbejder med at løse sociale problemer, samtidig med at de bliver konfronteret med ulighed, fattigdom og sociale eksklusionsprocesser, der finder sted viklet ind i det pædagogiske arbejde i hverdagen. Centralt i artiklen arbejdes med begrebet ustyrlige problemer (wicked problems). Ustyrlige problemer er af Stam (2011) forbundet til problemer, der opleves som umulige at løse på endegyldige og fastlagte måder, og som hele tiden kan reformuleres, diskuteres og udfordres. I denne sammenhæng anvendes begrebet som en analytisk ramme for det pædagogiske arbejde i hverdagen sammen med børnene og de unge i de udsatte boligområder. Et begreb, der viser hen til, at det pædagogiske arbejde hele tiden kalder på refleksion, involverer pædagogers faglige overvejelser og ikke kan løses med handlinger knyttet til entydige, endelige eller fastlagte løsninger.

søgende er mindre end 55 pct. af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen. Se evt. også den nyeste oversigt for 2020.

Nøgleord: Fritids- og ungdomsklubber, pædagoger, udsatte boligområder, ustyrlige problemer.

Indledning

Denne artikel udforsker pædagogers arbejde med empirisk afsæt i et nyligt afsluttet forskningsprojekt, der har inddraget både pædagoger samt børn og unge i fritids- og ungdomsklubber i tre forskellige udsatte boligområder i Danmark. Artiklen tager afsæt i den del af det empiriske materiale, der særligt er optaget af pædagogernes arbejde, set fra pædagogernes ståsteder og perspektiver, i de specifikke kontekster, hvor det pædagogiske arbejde udføres (Dreier, 2003; Nygren, 2004; Nygren & Fau-ske, 2004, 2010; Petersen, 2009, 2020).

Når pædagogers arbejde forbindes til deres perspektiver og de kontekster, hvor arbejdet foregår, medvirker denne artikel til at indkredse, hvordan arbejdet i fritids- og ungdomsklubber, fysisk beliggende i udsatte boligområder, ser ud til at rumme to samtidige pædagogiske spor. Det ene spor forbindes til en optagethed af den almene fritids- og klubpædagogik, mens det andet spor synes at rumme socialpædagogisk arbejde, hvor fokus hele tiden er på at forebygge sociale eksklusions- og marginaliseringsprocesser og fremme børnene og de unges muligheder for inklusion i skole, fritidsliv, job- og uddannelse (Petersen et al., 2019).

Men dette dobbelte spor mellem henholdsvis det almenpædagogiske og det socialpædagogiske ser imidlertid også ud til at rumme både udfordringer, dilemmaer og konflikter for pædagogerne i hverdagens pædagogiske praksis. At skulle håndtere det dobbelte spor på en og samme tid, ser ud til at stille krav til pædagogerne om hele tiden at arbejde på ikke at komme til at udpege eller udskille og ekskludere børn og unge fra fællesskabet som dem, der er noget "galt med", såvel som arbejdet med at finde pædagogiske løsninger, der bidrager til at skabe bedre betingelser for børnene og de unge i deres hverdag. Det dobbelte spor synes også

at rumme såkaldt ustyrlige problemer, der skal håndteres i hverdagens pædagogiske arbejde. Stam (2011) har præciseret, hvorledes begrebet ustyrlige problemer (*wicked problems*) omfatter sociale og kulturelle problemer, der er svære eller ligefrem umulige at løse. Heroverfor står begrebet *tamme problemer* (*tame problems*), som er problemer, der kan håndteres ved at opstille forskellige former for manualer, der fører til bestemte og ofte entydige måder at løse problemerne på. Søbjerg (2016) underbygger denne pointe ved at pege på, at ustyrlige problemer er umulige at løse, fordi de involverer en lang række forbundne problemer og udfordringer, der ikke kan løses enkeltvist, mens Taylor (2016) pointerer, at der ikke findes definitive formuleringer på ustyrlige problemer, og ej heller endegyldige løsninger.

Muhammed er pædagog i en af de fritids- og ungdomsklubber, der har bidraget til forskningsprojektet, og medvirker til at indkredse konturerne af de ustyrlige problemer i det pædagogiske arbejde i ungdomsklubben. Muhammed fortæller, hvordan mange drenge i det boligområde, hvor klubben fysisk er beliggende, vokser op med "et valg", som drengene må træffe meget tidligt. Vil du være i en bande, eller vil du ikke, præciserer Muhammed, da jeg følger med ham på hans arbejde i ungdomsklubben om aftenen. Hvis du vil være i en bande, så begynder du at pjække fra skole, hænge ud på gaden sammen med de andre, og laver en masse ballade og kriminalitet. Hvis du ikke vil være i en bande, er det meget svært at få lov at "være i fred" i boligområdet. Samtidig peger Muhammed på, at drengenes deltagelse i fritids- og ungdomsklubben har betydning for dem, der ikke vil være med "i kriminalitet", fordi klubben kan virke som en "beskyttelse", men kan også betyde, at de konflikter, der foregår mellem drengene på gaden, kan bevæge sig med ind i klubben om aftenen og stiller store krav til pædagogerne. Muhammed synes nogle gange, dette arbejde kan være svært – ja næsten umuligt. Det kan være svært at hjælpe de unge

mænd, og det kan være svært at finde løsninger, der hjælper de unge i deres liv.

Muhammeds bekymringer for de unge drenge taler her ind i den by- og boligsociologiske forskning, der bidrager til at sætte fokus på, at netop de udsatte boligområder i forskningsfeltet beskrives som boligområder for fattige borgere i samfundet ofte med etnisk minoritetsbaggrund og samtidig fysiske symboler for segregerede, socialt ekskluderede og marginaliserede grupper (Børresen, 2002; Bauman, 2004; Wacquant, 2008a, 2008b; Swartz, 2009; Jensen et al., 2012, 2015; Petersen, 2019). Muhammeds bekymring taler ligeledes ind i den viden, der knytter an til skole og uddannelsesmuligheder for unge drenge og mænd med etnisk minoritetsbaggrund, hvor adskillige studier har medvirket til at belyse, hvorledes unge – særligt unge drenge og mænd – har sværere ved at klare sig i det danske skole- og uddannelsessystem (Andersen, 2005; Bundgaard & Gulløv, 2008; Gilliam, 2009; Lagermann, 2014) og samtidig er overrepræsenteret i kriminalitetsstatistikkerne (Petersen & Larsen, 2016) og i vanskelighederne med at opnå tilknytning til arbejdsmarkedet (Ejernæs, 2014; Greve, 2016) sammenlignet med unge med etnisk dansk baggrund.

Pointen med at inddrage Muhammeds refleksioner og bekymringer for børnene og de unges trivsel og udviklingsmuligheder, er ikke at udpege og problemgøre børn og unge, der vokser op i udsatte boligområder (Petersen, 2015, 2019, 2020). Ej heller at udpege pædagogernes arbejde i fritids- og ungdomsklubben som noget, der ikke gøres "godt nok", men derimod om at forbinde pædagogernes arbejde med børnene og de unge til de specifikke kontekster, hvor arbejdet udføres og derigennem synliggøre, hvorledes pædagogerne meget ofte arbejder med at finde løsninger på ustyrlige sociale problemer, der ikke rummer objektive kriterier og korrekte løsninger, men hele tiden kalder på faglige refleksioner og vurderinger (Taylor, 2016).

Artiklens fokus bevæger sig med afsæt i ovenstående rundt om to forbundne og konstitu-

erende betydningsforhold. Det ene betydningsforhold udforsker, hvordan pædagoger arbejder i fritids- og ungdomsklubber i udsatte boligområder, mens det andet betydningsforhold går tættere på, hvordan pædagogerne håndterer ustyrlige problemer i den pædagogiske praksis.

De to forbundne betydningsforhold retter fokus mod at udforske pædagogers arbejde i fritids- og ungdomsklubber, set fra pædagogernes ståsteder og perspektiver. Det betyder imidlertid også, at vi må tættere på pædagogernes arbejde i fritids- og ungdomsklubberne og udforske, hvordan pædagogernes arbejde ser ud fra deres egne perspektiver og ståsteder, og vi må se på, hvordan pædagogerne håndterer de opgaver, der er rammesat som deres arbejde i de udsatte boligområder – og hvad der synes at være det særlige eller specifikke arbejde her. Her bindes det professionsinterne perspektiv således sammen med den del af den pædagogiske forskning, som gennem de senere år er optaget af, hvordan de professionelle i velfærdsstatens institutioner "netop arbejder i og med, hvordan fælles samfundsmæssige problematikker kan håndteres, forstås og udvikles" (Højholt, 2016, p. 34).

I artiklens analyser diskuteres tre centrale temaer. Det første tema sætter så at sige rammen om pædagogernes faglige vurderinger af deres arbejde i fritids- og ungdomsklubberne som et arbejde, der rummer to samtidige forbundne spor. Et almenpædagogisk spor og et socialpædagogisk spor, og hvor netop dette dobbelte spor ser ud til at åbne for ustyrlige problemer, der skal rummes inden for hverdagens pædagogiske praksis. I det andet tema tages der empirisk afsæt i en af personalegruppernes afdelings- og supervisionsforløb, særligt knyttet til at håndtere konflikter, udfordringer og dilemmaer i det pædagogiske arbejde forbundet til børnene og de unges adfærd og bevægelser i klubben, og i det tredje og sidste analysetema følger vi Muhammed på arbejde i ungdomsklubben og ser på, hvordan Muhammed søger at løse ustyrlige problemer *sammen* med de unge.

Forskning om pædagogers arbejde i fritids- og ungdomsklubber i udsatte boligområder

For at se konteksten for denne artikels analyser, er det centralt kort at introducere selve forskningsprojektet, der empirisk danner grundlag for denne artikel. Forskningsprojektet forløb i perioden august 2018 til august 2019 og fulgte både ledere, pædagoger samt børn og unge i tre forskellige udsatte boligområder i Danmark, hvor der i disse boligområder er etableret fritids- og ungdomsklubber, ungecafeer og særlige boligsociale indsatser rettet mod børn og unge i alderen 12-25 år.³

Metodisk består forskningsprojektet af en række data, der er indsamlet sammen med pædagoger, børn og unge hen over et år i de tre forskellige boligområder. Der er dels foretaget observationer med afsæt i etnografisk inspireret feltarbejde i de forskellige fritids- og ungdomsklubber, herunder også med deltagelse i personalemøder, supervision og afdelingsmøder og møder med forskellige samarbejdspartnere, fx skolelærere, politi/SSP og sagsbehandlere. Hertil er der foretaget 3 kvalitative semistrukturerede forskningsinterview med ledelse og 3 kvalitative fokusgruppeinterview med 15 pædagoger. Yderligere er der foretaget en spørgeskemaundersøgelse rettet mod pædagoger, ledelse samt relevante samarbejdspartnere i tilknytning til det pædagogiske arbejde. Der er ligeledes foretaget 8 fokusgruppeinterview med 20 børn og unge i de forskellige fritids- og ungdomsklubber.

Forskningsprojektet udgår fra og søger samtidig at bidrage til et voksende forskningsfelt inden for den sociale forskning med børn og unge, hvor børn og unges hverdagsliv, udvikling og læring studeres med afsæt i de pædagogiske kontekster, hvor hverdagslivet leves, og

hvor pædagoger og pædagogiske indsatser udgør en både grundlæggende og integreret del af børn og unges opvækst og trivsel i det moderne velfærdssamfund (Morin, 2019; Højholt, 2016; Kousholt, 2006, 2016; Petersen, 2015, 2019). Inden for dette perspektiv argumenteres især for begrebet deltagelse som et centralt analytisk begreb i analyserne af børn og unges hverdag og udviklingsmuligheder. Begrebet deltagelse betones fx af Højholt (2016) som et hovedbegreb til at forstå relationen mellem mennesker og deres sociale muligheder, men også, hvordan vanskeligheder med at komme til deltagelse i fællesskaber kan medføre oplevelser af ikke at høre til, ensomhed og deltagelse fra marginaliserede positioner (Lagermann, 2014; Petersen, 2019).

Fra både dansk, nordisk og international forskning er der peget på, at børn og unges deltagelse i fritids- og ungdomsklubber har en vigtig betydning, når de vokser op i udsatte boligområder (Petersen et al., 2019; Petersen & Sørensen, 2021). McCrary (2019) har fx indkredset, at netop fritids- og ungdomsklubber fysiske placering i lokale boligområder kan medvirke til at forebygge børn og unges bevægelser ind i kriminalitet og banderelaterede fællesskaber, idet der ofte arbejdes målrettet på at udvikle og skabe tillidsfulde relationer til både børn, unge og forældre i lokalmiljøet. Samtidig peger flere studier på, at de pædagogiske indsatser knytter an til mulighederne for at have adgang til musik, sport, computeraktiviteter og fællesskaber mellem børn og unge (Cooper, 2013; Kiilakoski & Kivijärvi, 2015; Lipschultz, 2016; Shernoff, 2010; Noam & Bernstein-Yamashiro, 2013; Jones & Deutsch, 2011; Petersen & Sørensen, 2021).

Teorigrundlag og centrale begreber

To teoretiske perspektiver styrer analyserne i denne artikel med fokus på pædagogernes arbejde. Det ene teoretiske perspektiv knytter an til et kritisk psykologisk og praksisteoretisk perspektiv (Holzkamp, 1998, 2005; Dreier, 1997; Nygren, 2004; Lave & Wenger, 2004), mens det

3 For yderligere læsning af projektets teoretiske og metodiske grundlag samt analyser af datamateriale se venligst Petersen et al. (2019). Fritids- og ungdomsklubber indsatser og betydning i udsatte boligområder. Rapport. DPU, Aarhus Universitet.

andet perspektiv trækker begrebet ustyrlige problemer ind som et begreb, der kan medvirke til at skabe indsigt i nogle af de udfordringer, konflikter og dilemmaer, der særligt synes at forbinde sig til pædagogisk arbejde med nogle af børnene og de unge (Stam, 2011; Taylor, 2016).

Det kritisk psykologisk og praksisteoretiske perspektiv fastholder en decentreret analytisk tilgang, der grundlæggende hviler på antagelsen om, at menneskers hverdag og handlinger altid er relateret til muligheder og begrænsninger, således som disse træder frem i og på tværs af kontekster (Dreier, 1997; Højholt, 2016, 2018; Lagermann, 2014; Petersen & Ladefoged, 2018; Petersen, 2019). Med afsæt i pædagogernes arbejde i fritids- og ungdomsklubber fysisk beliggende i udsatte boligområder er der fokus på, hvordan det pædagogiske arbejde tilrettelægges og udføres set fra et førstepersonsperspektiv (Holzkamp, 1983, 1998, 2005). Mere specifikt betyder den decentrerede analytiske tilgang, at pædagogerne er handlende subjekter i deres arbejde. Et arbejde, der samtidig udfoldes i en bestemt situeret praksis og under bestemte strukturelle og organisatoriske forhold (Nygren, 2004; Lave & Wenger, 2004; Petersen, 2009, 2020).

Viden om pædagogerne og deres arbejde må altid forstås som kontekst- og positionsafhængig og ligeledes altid udfoldes i en specifik praksis i en aktuel samfundsstruktur og under konkret oplevede betingelser (Holzkamp, 1998, 2005; Dreier, 2003; Lave & Wenger, 2004; Nygren, 2004; Nygren & Fauske, 2010; Petersen, 2009).

Netop for analyserne af pædagogernes arbejde synes ustyrlige problemer at træde frem i den pædagogiske praksis, og begrebet hjælper os her til at forstå, at nogle af de udfordringer og vanskeligheder, pædagogerne oplever, at de møder i deres arbejde med børnene og de unge, meget ofte synes at være forbundet til udfordringer og vanskeligheder, som finder sted *uden for* klubben, og som samtidig synes umulige for pædagogerne at løse, fordi det invol-

verer en lang række forbundne problemer, der ikke kan håndteres og løses enkeltvis (Stam, 2011; Søjbjerg, 2016). Karakteristisk er det, at løsninger på ustyrlige problemer ikke er sande eller falske (true or false), men altid er gode eller dårlige (good or bad). Tamme problemer er dem, hvor vi kan opstille en form for manual for handlinger, der fører til bestemte, fastlagte måder at løse problemerne på. Centralt er det også, at der ikke er nogle ultimative eller endelige løsninger på ustyrlige problemer. Ustyrlige problemer kan blive endeløst reformuleret og udvidet. Som Stam (2011) formulerer det, at betydningen af det, der udforskes, ikke eksisterer uafhængigt af de procedurer, indsatser og måleredskaber, der er udviklet til at indkredse og udforske problemet.

Tre centrale temaer – analytiske læsninger

Observationerne, forskningsinterview og løse samtaler med bl.a. Muhammed, som vi kort mødte i indledningen, og de andre pædagoger peger hen mod en optagethed af, hvordan børnene og de unge trives eller mistrives i deres hverdag. En hverdag, hvor nogle af børnene og de unge ofte har meget negative erfaringer med det, der foregår i skolen, på gaden og i mødet med fx skolelærere, sagsbehandlere og politi. Negative erfaringer, der ikke kan isoleres hertil, men netop bevæger sig med ind i fritids- og ungdomsklubben og medvirker til, at pædagogerne skal håndtere og finde pædagogiske løsninger på børnene og de unges oplevelser og erfaringer med det, der foregår *uden for* fritids- og ungdomsklubben. På samme tid handler det også om, hvordan pædagogikken kan gøre en forskel for børnene og de unge.

Pædagogerne, der arbejder i fritids- og ungdomsklubberne, har alle det tilfælles, at de er meget opmærksomme på, at de arbejder med børn og unge, som kan befinde sig i udsatte, marginaliserede og ekskluderede livsforhold. Denne opmærksomhed hos pædagogerne synes at medvirke til at danne rammen om pæ-

dagogernes forståelser og perspektiver på deres arbejde.

Tre centrale og tæt forbundne temaer, der er trådt frem i læsningen af datamaterialet, ser ud til at have betydning fra pædagogernes ståsteder og perspektiver. At skulle håndtere to samtidige pædagogiske spor i den pædagogiske praksis såvel som pædagogernes meget ofte svære oplevelser med at fastholde, at børnene og de unge skal kunne være i fritids- og ungdomsklubberne, også selvom nogle af børnene og de unge synes at udfordre de pædagogiske rammer og regler. Netop betydningen af, at børnene og de unge skal kunne være med i fritids- og ungdomsklubbens fællesskab, og at dette synes at vurderes som et fællesskab, der kan hjælpe børnene og de unge i deres hverdag, trækker så at sige de ustyrlige problemer ind i centrum af pædagogernes arbejde.

Fritids- og ungdomsklubber i udsatte boligområder – et dobbelt pædagogisk spor

Ved at inddrage pædagogernes perspektiver og forståelser på det pædagogiske arbejde rejser der sig nogle centrale analytiske pointer. Særligt viser det sig, at pædagogerne på tværs af fritids- og ungdomsklubberne i de tre boligområder både oplever, at de skal tilrettelægge fritidsaktiviteter for børn og unge, således som disse aktiviteter traditionelt træder frem i fritids- og klubsammenhæng, og samtidig oplever, at de skal arbejde med at forbedre børn og unges hverdag, skolegang og muligheder for at opnå adgang til arbejde og uddannelse såvel som beskyttelse mod kriminalitet og banderelaterede fællesskaber.

Sportsaktiviteter, computerspil, musik og andre kreative udtryksformer udgør en stor del af hverdagens aktiviteter og knytter an til fritids- og ungdomsklubbens almenpædagogiske tradition, hvor fokus er på aktiviteter knyttet til børn og unges fritidsliv, *udenfor* og *efter* skoletid (Petersen & Sørensen, 2021).

Samtidig indkredser datamaterialet på tværs

af de tre boligområder, at størstedelen af pædagogerne oplever, at de arbejder med børn og unge, der i “meget høj grad” eller i “nogen grad” befinder sig i udsatte positioner i deres børne- og ungeliv (Petersen et al., 2019). Som eksempler på, hvordan pædagogerne i de respektive fritids- og klubinstitutioner vurderer børn og unge, som befinder sig i udsatte positioner, angives fx børn og unge med ADHD, angst, depression samt kognitive vanskeligheder, koncentrationsbesvær og følelsesmæssige vanskeligheder. Herudover peges på sociale og sprogmæssige problemer såvel som misbrug og vanskeligheder i skolen samt udadreagerende og nogle gange voldsom adfærd. Ligeledes indkredses, at pædagogerne samtidig vurderer, at flere af børnene og de unge i “meget høj grad” eller i “nogen grad” er i risiko for at bevæge sig ind i kriminalitet/banderelateret tilknytning. Det er primært drenge/unge mænd, som pædagogerne bekymrer sig for.

Fra datamaterialet peger pædagogerne også på, at netop det, at børnene og de unge vokser op i de udsatte boligområder, betyder, at man nærmest på forhånd kæmper med nogle særlige problemer, hvilket i væsentlig grad stemmer overens med de internationale analyser af by- og boligsociologiske perspektiver, der især udforsker mønstrene i den urbane marginalitet og den etnoraciale ulighed (Wacquant, 2008a, 2008b).

Spørgeskemabesvareelserne fra pædagogerne på tværs af de tre boligområder medvirker endvidere til at indkredse, at en meget stor del af de unge drenge, der benytter sig af de fritids- og klubtilbud, der er i de tre kommuner, også er børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk, primært indvandrere og efterkommere af indvandrere fra ikke-vestlige lande.

En af lederne fra et fritids- og klubtilbud påpeger i interviewforløbet, at det på ingen måde er således, at blot fordi de unge drenge har indvandrerbaggrund, så er der “noget galt” med dem. Det er dog på samme tid således netop dem, der har det svært, og som på mange for-

skellige måder er udfordret i deres barndom og ungdomsliv, der ofte er samlet i specifikke by- og boligområder:

Samtidig underbygges dette ved at indkredse, at børnene og de unge ofte kæmper med sociale, emotionelle og læringsmæssige vanskeligheder, der har grundlag i at vokse op i hjem, hvor der ikke altid er følelsesmæssigt overskud til at tage vare på børnene, at vokse op i boligområder, hvor mange familier har problemer, og man så “finder sammen med andre, der har problemer” og at gå i skole på den nærliggende lokale skole, hvor undervisningen og skolens rammer nogle steder vurderes til ikke at være i tilstrækkelig grad, som kan hjælpe denne gruppe af børn og unge.

Besvarelsene i spørgeskemaundersøgelsen medvirker også til at indkredse, hvorledes pædagogerne begrundes deres pædagogik, direkte i forlængelse af overvejelser om at hjælpe, beskytte og udvikle børnene og de unges kompetencer som en grundlæggende del af deres pædagogiske arbejde. De arbejder for at forebygge kriminalitet, hærverk og utryghed i boligområderne, og de arbejder for, at de unge skal få en tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet. Flere af ungdomsklubberne er organisatorisk placeret i kommunernes SSP-indsats og samarbejder med politiet og sociale myndigheder, og flere af spørgeskemabesvarelsene medvirker til at indkredse pædagogiske indsatser, der særligt retter sig mod at hjælpe de unge med lektielæsning, jobsøgning, og specifikt at fastholde børnene og de unge i deres skolegang.

At finde pædagogiske løsninger på ustyrlige problemer

Fritids- og ungdomsklubben ser ud til at rumme både muligheder og begrænsninger for børn og unge, men synes i høj grad også at bevæge sig rundt om inklusions- og eksklusionsprocesser i det dobbelte spor mellem almen og socialpædagogisk arbejde (Petersen et al., 2019). I det dobbelte spor mellem at inkludere børnene

og de unge i de pædagogisk arrangerede fællesskaber og forebygge eksklusion, at nogle er uden for og ikke kan få adgang til fællesskaberne, synes de ustyrlige problemer at melde sig på banen. Som Stam (2011) peger på, er ustyrlige problemer grundlæggende symptomer på andre problemer, som pædagogerne gennem deres arbejde i fritids- og ungdomsklubberne er sat til at løse. Social ulighed, fattigdom, racisme og sociale eksklusionsprocesser, der pågår på et samfundsmæssigt niveau, bevæger sig ind i fritids- og ungdomsklubben og skal håndteres gennem pædagogiske indsatser.

Gennem flere afdelingsmøder og supervisionsforløb i medarbejdergruppen drøftes en af de unge mænd, Bassim og “hans adfærd i klubben”. Flere af pædagogerne oplever, at Bassim altid laver ballade i klubben om aftenen. Han adfærd er provokerende, han bevæger sig hele tiden uroligt rundt i klubbens lokaler og virker som om, han gerne vil op at slås med de andre, siger en masse ting til de andre unge, som bliver irriterede på ham og afviser ham. Bassim vil også gerne drille og provokere pædagogerne og udfordrer hele tiden deres grænser; går ind i køkkenet, når “han ved, at han ikke må”, tager selv sodavand, skubber til pædagogerne, driller dem og skruer op for musikken, når han får besked på at skrue ned, er blot nogle af eksemplerne, der bliver fortalt rundt om bordet.

Bassims adfærd bekymrer pædagogerne. De er især bekymret for, at nogle af de andre (og større unge) skal blive trætte af hans måde at være på og ende med at give ham “en omgang tæsk”. Men nogle af pædagogerne synes også, at det er meget irriterende, at Bassim hele tiden provokerer dem, når de er på arbejde, og vil gerne have, at der bliver sat nogle tydelige grænser for Bassim og hans måde at være på i klubben. Han skal have at vide, hvordan han skal opføre sig, og hvis der er flere problemer med ham, må han have karantæne i en periode, så han kan “forstå alvoren”. Alle er ikke enige rundt om bordet. En af medarbejderne, som sy-

nes, han “kender Bassim rigtig godt”, fortæller, at Bassim har det meget svært både derhjemme og i skolen. Derhjemme er mor alene med flere børn, hvor Bassim er den ældste. Mor har nogle “psykiske problemer” og har svært ved at klare hverdagen, og der er vist ikke “rigtig plads til Bassim derhjemme”. I lange perioder er han slet ikke hjemme og sover “forskellige steder”. Han passer heller ikke skolen, pjækker meget, og når han endelig er der, laver han ballade. Det er derfor ikke nogen god løsning at give Bassim karantæne fra klubben, da han “jo ikke har andre steder at være”. Flere pædagoger er enige heri, og der breder sig en diskussion rundt om bordet om, hvor meget man skal acceptere Bassims provokerende – og nogle gange også truende – adfærd i klubben både over for de andre unge og over for personalet.

Gennem netop disse personale og supervisionsmøder træder pædagogernes oplevelser og erfaringer med komplekse og dilemmafyldte problemstillinger frem fra deres ståsteder og perspektiver (Dreier, 2003) og medvirker samtidig til at pege på, at pædagogisk praksisviden og handlinger altid må forstås som kontekst- og positionsafhængigt (Nygren, 2004; Nygren & Fauske, 2010). En af de medarbejdere, der fastholder, at Bassim skal være i klubben, også selvom han er “meget provokerende”, er Søren, som også er en medarbejder, der har været ansat i klubben i mange år, og som har stor erfaring med børnene og de unge i lokalområdet. Søren argumenterer for, at der skal være plads til alle børn og unge i klubben, og fastholder, at det ikke er godt for de unge at blive smidt ud eller få karantæne, da de jo derved ikke har noget sted at være, og hurtigt kan “få rodet sig ud i ballade”.

Det ville være fristende at kigge på det ovenstående eksempel som pædagogernes måder at udpege særlige “problemunge” på eller at tage stilling til pædagogernes diskussioner med afsæt i rigtige eller forkerte måder at arbejde i fritids- og ungdomsklubberne. Dog er optagetheden her forbundet til noget andet, nemlig at

bevæge sig væk fra forklaringer, der så at sige spærrer vores forståelser inde og risikerer at medvirke til udpegning og bedømmelse af pædagogernes arbejde og faglighed. Disse forklaringer fører ofte til (nytteløse) diskussioner om, hvorvidt det pædagogiske arbejde har en såkaldt positiv effekt på børnene og de unge eller ikke har tilstrækkelig betydning til reelt at kunne gøre en forskel for børnene og de unges hverdag og livsmuligheder. Argumentationerne om de positive effekter af pædagogik synes netop at være knyttet til social- og uddannelsespolitiske mål om at gøre ustyrlige problemer til tamme problemer. Tamme problemer, der udefra set skulle være enkle at løse, kan nedfældes i manualer, og som der findes enkle løsninger på, hvis blot pædagogerne gør det på den rigtige måde (Stam, 2011; Taylor, 2016).

Samtidig er det væsentligt at pointere, at konflikter, dilemmaer og udfordringer, som pædagogerne vurderer at håndtere i hverdagens pædagogiske praksis, synes at bevæge sig mellem indsatser, der arbejder på at støtte og inkludere børnene og de unge i fritids- og ungdomsklubben, og indsatser, der samtidig arbejder på at modvirke eksklusionsprocesser, der på en og samme tid finder sted i de specifikke kontekster, hvori arbejdet udføres. Taylor (2016) underbygger denne pointe, idet han betoner, hvorledes pædagogisk arbejde i forskellige institutionelle sammenhænge gennem de senere år synes at være forbundet til håndtering af tamme problemer. Tamme problemer, der argumenteres at kunne løses med enkle, objektive kriterier, som pædagogerne blot skal udføre og gøre godt nok, for at arbejdet kan vise den rette betydning eller effekt.

I stedet rettes opmærksomheden mod det decentrerede perspektiv, der er optaget af at udforske det pædagogiske arbejde fra pædagogernes ståsteder og perspektiver, forankret i de specifikke kontekster, hvor deres arbejde udføres (Petersen, 2009). Pædagogernes refleksioner og diskussioner vidner om, at de ofte står i faglige dilemmaer og hjælper os til at rette

opmærksomheden mod nogle af de aspekter og udfordringer, som indgår i pædagogernes arbejde i hverdagen. Særligt hjælper det os til at få øje på, at der ikke er endegyldige løsninger på de pædagogiske dilemmaer og retter vores opmærksomhed mod ustyrlige problemer, der netop er karakteriseret ved, at denne type problemer ikke rummer endegyldige fastlagte løsninger (Stam, 2011). Samtidig retter det også vores opmærksomhed mod, at ustyrlige problemer synes at træde frem mellem det hverdagsliv, som børnene og de unge lever *uden for* klubben, og den hverdag, der foregår mellem børn, unge og voksne *inden for* i klubben.

Med Muhammed på arbejde – at håndtere ustyrlige problemer i hverdagens pædagogik

Det er mandag aften, og jeg er med Muhammed, som vi kort mødte i indledningen, på arbejde i ungdomsklubben. Der skal laves aftensmad, og en gruppe af de unge mænd hjælper til med at lave pizza, mens andre sidder og spiller computere eller ser fjernsyn. Der er omkring 20 unge mænd i klubben, som ofte kommer, straks når klubben åbner og typisk er der helt til lukketid. Muhammed fortæller, at det altid er den samme gruppe af unge mænd, der kommer i klubben, at der stort set aldrig kommer nogen piger,⁴ og at aktiviteterne om aftenen handler om at lave mad, spille videospil, høre og lave musik, se fjernsyn, men især om at “hænge ud sammen”. Jeg hjælper Muhammed med aftensmaden og sidder efterfølgende sammen med nogle af de unge mænd, spiser pizza, drikker cola og snakker. Muhammed er gået ind ved siden af i computerrummet. Midt i snakken ved bordet, er der pludselig to af de unge mænd, der begynder at råbe meget højt ad hinanden. Den ene synes, han skubbede, den anden svarer, at det gjorde

han ikke. Det går meget stærkt, og i løbet af få sekunder er de to unge mænd ude på gulvet og råber trusler om at slås, mens de skubber hårdt til hinanden, stole og borde væltes. Flere af de andre unge mænd reagerer hurtigt og forsøger at forhindre de to unge i at komme op at slås, men det er Muhammed, der går ind imellem dem rent fysisk og skiller dem ad, mens han giver de andre unge besked på, at han “nok skal klare det”. Muhammed tager de to unge mænd med ind i et andet rum, og stadig mens han fysisk står mellem dem, vil han have dem til at forklare, hvorfor de kom op at slås. Han stiller spørgsmål først til den ene, og så den anden, og hele tiden befinder han sig fysisk mellem dem, indtil han tilsyneladende fornemmer, at de falder til ro og kan sætte sig ned sammen.

Ovenstående er blot et eksempel fra observationsforløbene i fritids- og ungdomsklubberne, men er samtidig også et eksempel på, hvordan pædagogerne skal håndtere hverdagens udfordringer og dilemmaer i deres pædagogiske arbejde, der ofte træder frem helt uventet. I klubben må de unge ikke slås eller opføre sig truende, hverken over for andre unge eller medarbejdere. Hvis man som ung ikke kan overholde disse regler, kan man ikke komme i klubben. Det kan være, man får en advarsel, bliver bedt om at holde sig væk i en periode eller får at vide, at man slet ikke må komme mere, hvis man begår vold eller trusler om vold mod andre unge eller medarbejdere.

Men Muhammed vil ikke sende de to unge hjem og bede dem om at holde sig væk fra klubben, fortæller han. Det hjælper ikke nogen af dem, at de ikke får lov at være i klubben, hvor alle deres venner er, og hvor de også er sammen med pædagoger, som kender dem “begge rigtig godt”. Her peger Muhammed på en meget central problemstilling, idet han argumenterer for, at mange af disse unge jo slet ikke har andre steder at være end i klubben, og det derfor er vigtigt at hjælpe de unge med at håndtere problemerne sammen, fremfor at “smide dem ud af klubben”.

4 Det var kun i denne fritids- og ungdomsklub, at pigers deltagelse i ungdomsklubben var begrænset. I de to øvrige fritids- og ungdomsklubber var der flere piger i klubberne.

Heri træder et ustyrligt problem frem for Muhammed og hans kollegaer. Hvordan håndteres vold og trusler om vold over for unge mænd i klubben, når vold og trusler ikke er tilfaldt, men at mange af de unge samtidig befinder sig i klubben, fordi de ikke har andre steder at være, og fordi pædagogerne netop synes at skulle hjælpe de unge med ikke at bevæge sig ind i voldelige og kriminelle fællesskaber ude på gaden?

Heri peges også på et aspekt af begrebet ustyrlige problemer, nemlig at disse problemer ofte er sammensat og sammenvævet med andre og samtidige problemstillinger, fx at flere af de unge faktisk ikke har andre steder at være i deres fritidsliv og samtidig har erfaringer med at blive ekskluderet fra skolemæssige sammenhænge. Det ustyrlige problem synes således også at relatere sig til erfaringer og oplevelser fra andre fællesskaber, som følger med ind i fritids- og ungdomsklubben.

Eksemplet fra denne aften i ungdomsklubben sammen med Muhammed medvirker til at vise, hvad der har betydning for Muhammed i hans arbejde med de unge drenge. Det er bestemt ikke, fordi han synes, at de unge skal true og slå med hinanden i ungdomsklubben, men det er vigtigt for Muhammed at søge at finde løsninger, der netop ikke udelukker de unge fra klubben, at gå andre veje for at holde de unge inde i fællesskabet og hjælpe dem til at løse konflikter og uenigheder i fællesskabet – og ikke udenfor.

Afrunding

Artiklens analyser har bidraget til at indkredse nogle af de udfordringer og dilemmaer, som pædagogerne oplever at arbejde med i praksis med børnene og de unge. Udfordringer og dilemmaer, der for pædagogerne kan forstås som ustyrlige problemer, idet de opleves som uløselige og samtidig repeterende.

Væsentligt er det her afslutningsvis at pege på, at pædagogernes håndteringer og søgen efter pædagogiske løsninger på problemer, der træder frem i fritids- og ungdomsklubben, ser

ud til at være problemer, der er indlejret i de samfundsmæssige kontekster, der udgør problemforståelser om børn, unge og familier, der bor og lever i de udsatte boligområder.

En betydningsfuld pointe er, at pædagogernes arbejde må ses i lyset af samfundsmæssige problemer og konflikter om børn, unge og familier i udsatte boligområder, og hvordan disse får betydning for både pædagoger, såvel som børnene og de unges deltagelse i fritids- og ungdomsklubberne. Pædagogerne søger at finde løsninger og overskride dilemmaer i deres pædagogiske arbejde med børnene og de unge og anskuer ofte de problemer, der træder frem, som tamme problemer, hvor der kan iværksættes enkle løsninger blot for at erfare, at dette langt fra er tilfældet. Når pædagogerne, det pædagogiske arbejde og børnene og de unge forbindes til den konkrete kontekst, bliver de udfordringer og dilemmaer, pædagogerne arbejder med i praksis, synlige, og artiklens analyser kan ses som et bidrag til forståelse af, hvordan pædagoger hele tiden arbejder på at åbne for inklusionsfremmende processer, der betoner betydningen af at skabe deltagelsesmuligheder for børn og unge, der vokser op i udsatte boligområder.

Tak til pædagoger, børn og unge i de forskellige fritids- og ungdomskubber for deres deltagelse i forskningsprojektet, og dermed også for grundlaget til denne artikels analyser. Tak til Niels Rosendal Jensen, Bjørg Kjær og Kari Kragh Blume Dahl for gode og kritiske kommentarer til en tidlig udgave af artiklen og tak til de to anonyme bedømmere for deres konstruktive kommentarer, der medvirkede til yderligere skærpelser, særligt af artiklens fokus og metodegrundlag.

Referencer

- Almenboligloven. (2019) Bekendtgørelse af lov om almene boliger m.v. LBK nr 119 af 01/02/2019. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=206725>
- Andersen, K.V. (2005) *Problembørn, pædagoger og perkere – identitet og ambivalens i mø-*

- det mellem etniske minoritetsbørn og systemet.* Ph.d.-afhandling. København: Sociologisk institut, Københavns Universitet & AKF, amternes og kommunernes forskningsinstitut. AKF Forlaget.
- Bauman, Z. (2004) *Wasted lives: Modernity and its outcasts.* Cambridge Policy Press.
- Bundgaard, H., & Gulløv, E. (2008) *Forskel og fællesskab – minoritetsbørn i daginstitution:* Hans Reitzels Forlag.
- Børresen, S.K. (2002) *Boligmæssig segregering. Hvad er årsagen til, at flygtninge og indvandrede bor koncentreret i de belastede boligområder?* AMID. Working Paper Series. Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet.
- Cooper, B. (2013) Teaching the “what” as well as the “how”. Content-rich OST Professional Development. *Journal of Afterschool Matters*, 18, 1-8.
- Dreier, O. (1997) Personal trajectories of participation across contexts of social practice. In: O. Dreier, *Subjectivity and Social practice.* Center for Health, Humanity and Culture, Aarhus University Press, Århus.
- Dreier, O. (2003) *Psykosocial behandling – en teori om et praksisområde.* København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Ejernæs, A. (2014) Det etniske mangfoldige samfund. I: Greve, B., Jørgensen, A., og Larsen, E.J. (red.), *Det danske samfund* (kap. 15, p. 385-409). Hans Reitzels Forlag.
- Gilliam, L. (2009) *De umulige børn og det ordentlige menneske. Identitet, ballade og muslimske fællesskaber blandt etniske minoritetsbørn.* Aarhus Universitetsforlag.
- Greve, B. (2016) Indvandrerens position i Danmark. I: M. Goli & B. Greve (red.), *Integration. Dynamikker og drivkræfter* (p. 21-43). København: Hans Reitzels Forlag.
- Holzcamp, K. (1983) *Grundlegung der psychologie.* Campus Verlag, Frankfurt/New York.
- Holzcamp, K. (1998) Daglig livsførelse som subjektvidenskabelig grundkategori. *Nordisk Udkast*, 25, 3-32.
- Holzcamp, K. (2005) Mennesket som subjekt for videnskabelig metodik. *Nordisk Udkast*, 33(2), 5-33.
- Højholt, C. (2016) Fra brugerperspektiver til konflikter om børns udvikling. *Nordiske Udkast*, 43(1), 27-49.
- Højholt, C. (2018) Childrens perspectives and learning communities. I: Hedegaard, M. Aronsson, K., Højholt, C & Skær Ulvik, O. (red) *Children, childhood and every day life: childrens perspective.* Information Age Publishing. 93-111.
- Jensen, N.R., Petersen, K.E., & Wind, A.K. (2012) *Daginstitutionens betydning for udsatte børn og deres familier i ghetto-lignende boligområder.* Rapport. København: DPU, Aarhus Universitet.
- Jensen, N.J. Petersen, K.E., & Wind, A.K. (2015) *Daginstitutioner i udsatte boligområder – pædagogisk udvikling i arbejdet med udsatte børn og familier. Et forsknings- og udviklingsprojekt.* Rapport. København: DPU, Aarhus Universitet.
- Jones, J.N., & Deutsch, N.L (2011) Relational strategies in after-school settings: How staff-youth relationships support positive youth development. *Youth & Society*, 43(4), 1381-1406.
- Kiilakoski, T., & Kivijärvi, A. (2015) Youth clubs as spaces of non-formal learning: professional idealism meets the spatiality experienced by young people in Finland. *Studies in Continuing Education*, 37(1), 47-61.
- Kousholt, D.B. (2006) *Familieliv fra et børneperspektiv – fællesskaber i børns liv.* Ph.d.-afhandling, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter.
- Kousholt, D. (2016) Collaborative research with children: exploring contradictory conditions of conduct of everyday life. I: E. Schraube & C. Højholt (red.), *Psychology and the conduct of everyday life.* Hove: Routledge.
- Lagermann, L.C. (2014) *Unge i – eller ude af? – skolen. Marginaliseringsprocesser og overskridende forandringsbevægelser blandt udskolings elever med etnisk minoritetsbaggrund.* Ph.d.-afhandling. Aarhus Universitet.
- Lave, J., & Wenger, E. (2004) *Situeret Læring og andre tekster.* København: Hans Reitzels Forlag.
- Lipschultz, J. (2016) Relational trust: An ethnographic look at staff and students’ relationships in an afterschool program. *Education and Youth Today. Sociological Studies of Children and Youth*, 20, 251-279.

- McCrary, B.S. (2019) How can after-school programs become delinquency prevention and gang prevention partnership initiatives to reduce the likelihood of youths joining a gang? *Journal of Gang Research*, 26(4), 23-30.
- Morin, A. (2019) At skabe rammer for modtagelse af børns forskellige bidrag. I: K.E. Petersen & J.H. Hansen (red.), *Inklusion og eksklusion – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Noam, G.G., & Bernstein-Yamashiro, B. (2013) Youth development practitioners and their relationships in schools and after-school programs. *New Directions for Youth Development*, 137, 57-68.
- Nygren, P. (2004) *Handlingskompetanse – om professionelle personer*. Gyldendal, Norsk Forlag.
- Nygren, P., & Fauske, H. (2004) *Ideologisk Beredskab – om etik og verdier i helse- og socialfag*. Gyldendal, Norsk Forlag.
- Nygren, P., & Fauske, H. (2010) *Handlekompetence og ideologi. Individ, profession og samfund*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Petersen, K.E. (2009) *Omsorg for udsatte børn – en analyse af pædagogers kompetencer i arbejdet med udsatte børn i daginstitutionen*. Ph.d.-afhandling. København: DPU, Aarhus Universitet.
- Petersen, K.E. (2015) *Stemmer fra en bande – Unge bandemedlemmers egne fortællinger om opvækst, hverdagsliv og fremtid*. København: DPU, Aarhus Universitet.
- Petersen, K.E., & Ladefoged, L. (2018) *Unge i bandegrupperinger. Hvad ved vi – og hvad ved vi ikke? En forskningsopsamling over national og international viden om unge i bander*. København: DPU, Aarhus Universitet.
- Petersen, K.E. (2019) Young ethnic minority men and their movement into gang related street communities – a question of preventing feelings of social alienation? *Social Work & Society*, 17(1).
- Petersen, K.E., Hedegaard, L., Sørensen, T.E.M., & Ladefoged, L. (2019) *Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unge i udsatte boligområder*. Rapport. København: DPU, Aarhus Universitet.
- Petersen, K.E. (2020) Pædagogers faglige kompetencer i arbejdet med børn og unge i udsatte positioner. I: D. Cecchin & V. Sieling (red.), *Pædagogers kompetencer: mellem etik, dannelse, relationer og metodologi*. (s. 359-373) København: Akademisk Forlag.
- Petersen, K.E., & Sørensen, T.E.M. (2021) *Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unges trivsel og udvikling*. *Forskningsoversigt*. Pædagogisk Indblik. Aarhus Universitetsforlag.
- Share, P., Cavaliero, T., & McTaggart, B. (2016) *Wicked problems and young people. Co-creative teaching for the social professions*. Department of Social Sciences. Institute of Technology, Sligo.
- Sherhoff, D.J. (2010) Engagement in after-school programs as a predictor of social competence and academic performance. *American Journal of Community Psychology* 45(3-4), 325-337.
- Stam, H. (2011) Wicked problems and the construction of theory in psychology. I: P. Stenner et al. (Ed.), *Theoretical psychology: Global transformations and challenges*. Canada: Captus University Publications.
- Stenner, P., Cromby, J., Motzkau, J., Yen, Y., & Haoshen, Y. (2011) *Theoretical psychology: Global transformations and challenges*. Canada: Captus University Publications.
- Swartz, S. (2009) *The moral ecology of South Africa's Township Youth*. US: Palgrave Macmillian.
- Søbjerg, L.M. (2016) Introduction. I: P. Share, T. Cavaliero & B. McTaggart (Eds.), *Wicked problems and young people. Co-creative teaching for the social professions*. Department of Social Sciences. Institute of Technology, Sligo.
- Taylor, M. (2016) Wicked problems and social professional competence. I: P. Share, T. Cavaliero & B. McTaggart (Eds.), *Wicked problems and young people. Co-creative teaching for the social professions*. Department of Social Sciences. Institute of Technology, Sligo.
- Wacquant, L. (2008a) *Urban outcasts: A comparative sociology of advanced marginality*. Cambridge and Malden, MA: Polity Press.
- Wacquant, L. (2008b) *Fattigdommens fængsler*. København: Socialpolitisk Forlag.